

Vai trò của môn Giáo dục công dân đối với việc xây dựng và phát triển nhân cách học sinh trung học phổ thông

Vũ Công Thương*

*PGS, TS. Trường Đại học Sài Gòn

Received: 02/11/2023; Accepted: 10/11/2023; Published: 20/11/2023

Abstract: The mission of schools in general, and high schools in particular, is to educate ideology, politics, economics, ethics and law... to contribute to building and developing the personality of learners. . In particular, Citizenship Education is a subject that "plays a key role in helping students form and develop citizen awareness and behavior. Through lessons on lifestyle, ethics, law, and economics, Citizenship Education contributes to fostering students' key qualities and core competencies of citizens, especially emotions. , beliefs, awareness, and behavior in accordance with ethical standards and legal regulations, have life skills and courage to study, work, and be ready to carry out civic responsibilities in the cause of construction. building and protecting the Fatherland and integrating internationally" [2, p.3]. The article presents the role of Citizenship Education in building and developing the personality of high school students.

Keywords: Citizenship education, students, personality, high school, role.

1. Đặt vấn đề

Mục tiêu đào tạo của nhà trường phổ thông Việt Nam hiện nay là từng bước hình thành và phát triển toàn diện nhân cách tốt đẹp cho thế hệ trẻ. Luật Giáo dục năm 2019 của Việt Nam đã chỉ rõ mục tiêu của giáo dục phổ thông là: “Giáo dục phổ thông nhằm phát triển toàn diện cho người học về đạo đức, trí tuệ, thể chất, thẩm mỹ, kỹ năng cơ bản, phát triển năng lực cá nhân, tính năng động và sáng tạo; hình thành nhân cách con người Việt Nam xã hội chủ nghĩa và trách nhiệm công dân; chuẩn bị cho người học tiếp tục học chương trình giáo dục đại học, giáo dục nghề nghiệp hoặc tham gia lao động, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc” [5, tr.27]. Trong trường phổ thông việc giáo dục nhân cách học sinh được thực hiện bằng nhiều con đường khác nhau, trong đó môn Giáo dục công dân có vai trò rất quan trọng.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Vai trò của môn GDCC đối với việc xây dựng và phát triển nhân cách học sinh THPT

Thứ nhất, góp phần hình thành thế giới quan, nhân sinh quan và phương pháp luận khoa học cho học sinh THPT.

Hơn bất cứ môn khoa học nào khác trong nhà trường THPT, những tri thức đề cập trong môn GDCC là những tri thức phổ thông, cơ bản, mang tính khái quát hoá cao, được giảng dạy thông qua hệ thống những khái niệm, phạm trù, quy luật mang tính phổ quát có ý nghĩa to lớn trong việc hình thành thế giới quan khoa học và nhân sinh quan cách mạng, phương

pháp luận khoa học, trên cơ sở đó giúp học sinh nhận thức tốt hơn những vấn đề thuộc các môn khoa học khác.

Thứ hai, góp phần giáo dục cho học sinh phẩm chất chính trị, tư tưởng của người công dân trong giai đoạn hiện nay.

Là môn học giáo dục đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà, vì vậy môn GDCC có ý nghĩa to lớn giúp học sinh có hiểu biết về xã hội XHCN, nền dân chủ XHCN; nhận thức đúng đắn về bản chất của nhà nước pháp quyền Việt Nam, về thể chế chính trị, phương hướng phát triển kinh tế, văn hoá, xã hội, vai trò và giá trị của pháp luật đối với sự tồn tại và phát triển của cá nhân, nhà nước và xã hội; về quyền lợi và trách nhiệm của học sinh trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc... Trên cơ sở đó, học sinh nâng cao được ý thức, biết lựa chọn và thực hiện các hành vi ứng xử phù hợp với các giá trị xã hội; biết bảo vệ cái đúng, cái tốt, đấu tranh phê phán đối với các hành vi, hiện tượng tiêu cực trong cuộc sống phù hợp với lứa tuổi. Bên cạnh đó hình thành ở học sinh niềm tin đối với Đảng, với chế độ, với sự nghiệp đổi mới của đất nước. Trở thành một chủ thể của sự phát triển nhân cách có hoài bão và lý tưởng sống cao đẹp.

Thứ ba, góp phần giáo dục các giá trị đạo đức, góp phần trực tiếp xây dựng lối sống đúng đắn và lành mạnh cho học sinh.

Thông qua giảng dạy nội dung chương trình môn học, giáo viên trang bị những tri thức về đạo đức một cách khái quát và có hệ thống, giúp học sinh hiểu và

biết giữ gìn các giá trị đạo đức như: nghĩa vụ, lương tâm, nhân phẩm, danh dự và hạnh phúc của bản thân và xã hội. Từ đó, biết đặt mục tiêu phấn đấu, coi trọng việc rèn luyện và tự hoàn thiện bản thân, giao tiếp và ứng xử có văn hoá, hợp tác và cạnh tranh lành mạnh.

Hiểu đúng đắn về tình yêu, hôn nhân, gia đình; biết sống nhân nghĩa, hoà nhập, hợp tác với mọi người xung quanh. Có hiểu biết về truyền thống yêu nước của dân tộc, luôn có ý thức học tập, rèn luyện để góp phần vào sự nghiệp xây dựng và bảo vệ quê hương, đất nước... Qua đó, học sinh rèn luyện tính chủ động, tự giác trong hành vi đạo đức của mình, phát triển mục tiêu sống cao đẹp, những phẩm chất và năng lực cơ bản của con người Việt Nam thời kỳ thúc đẩy CNH, HĐH.

Thứ tư, góp phần nâng cao chất lượng học tập các bộ môn khoa học khác trong nhà trường.

Trong quá trình học tập, khi tiếp nhận và vận dụng được tri thức môn GD CD các em sẽ có phương pháp khoa học khi tiếp thu kiến thức các môn học khác, đồng thời biết cách xử lý thông tin một cách dễ dàng. Bên cạnh đó, học sinh sẽ nhận thức đúng đắn hơn khi định hướng lao động nghề nghiệp sau khi tốt nghiệp. Điều này, giúp học sinh thích ứng với những điều kiện và hoàn cảnh cụ thể trong quá trình phát triển của xã hội.

2.3. Một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả của môn Giáo dục công dân đối với việc xây dựng và phát triển nhân cách học sinh THPT

Thứ nhất, bồi dưỡng, nâng cao hơn nữa chất lượng đội ngũ giáo viên môn Giáo dục công dân.

Khác với giáo viên các bộ môn khoa học khác, giáo viên bộ môn giáo dục công dân, ngoài việc dạy chữ để dạy người, để rèn luyện nhân cách con người cho từng học sinh và không chỉ truyền thụ tri thức khoa học, giúp cho học sinh phát triển năng lực trí tuệ mà còn phải bồi dưỡng cho các em tình cảm, tâm hồn, những chuẩn mực đạo đức cơ bản, lối sống cao đẹp và cách làm người trong xã hội, có ý thức trách nhiệm với cuộc sống bản thân, bản phận, nghĩa vụ với xã hội, với công việc và con người. Do đó, để thực hiện việc xây dựng và phát triển nhân cách cho học sinh qua giảng dạy môn học Giáo dục công dân một cách cơ bản, hệ thống, cần phải đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ giáo viên giảng dạy môn Giáo dục công dân. Phải có một chiến lược đào tạo, đào tạo lại và bồi dưỡng giáo viên, đặc biệt là *đào tạo mới một đội ngũ các nhà giáo* tương xứng, phù hợp với yêu cầu của nền khoa

học giáo dục hiện đại trong bối cảnh xã hội hiện đại hiện nay.

Thứ hai, đổi mới phương pháp giảng dạy và học tập môn giáo dục công dân theo hướng dạy học tích cực.

Để nâng cao hơn nữa hiệu quả nội dung tri thức khoa học của môn Giáo dục công dân đang được hoàn thiện trong nhà trường trung học phổ thông thì việc đổi mới phương pháp giảng dạy bộ môn là hết sức cần thiết và quan trọng.

Yêu cầu của việc đổi mới phương pháp giảng dạy môn Giáo dục công dân phải phát huy được tính tích cực, chủ động, tư duy, năng lực sáng tạo của học sinh, giúp học sinh khả năng thích ứng cao với thực tiễn không ngừng biến đổi, từ đó hình thành động lực tự học của họ, để tự hoàn thiện bản thân và ý thức được trách nhiệm, nghĩa vụ đối với xã hội. Điều 7, Luật Giáo dục của nước ta đã nêu: “Phương pháp giáo dục phải khoa học, phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, tư duy sáng tạo của người học; bồi dưỡng cho người học năng lực tự học và hợp tác, khả năng thực hành, lòng say mê học tập và ý chí vươn lên” [5, tr.12]. Tuy nhiên, đổi mới phương pháp giảng dạy môn GD CD phải bám sát mục tiêu giáo dục phổ thông theo Chương trình tổng thể, phù hợp với từng nội dung dạy học cụ thể, với đặc điểm lứa tuổi, tâm sinh lý học sinh; phù hợp với cơ sở vật chất và các điều kiện dạy học của trường THPT; phù hợp với việc đổi mới kiểm tra, đánh giá kết quả dạy - học và kết hợp tốt giữa việc tiếp thu, sử dụng có chọn lọc, có hiệu quả các phương pháp, hình thức dạy học tiên tiến, hiện đại với việc khai thác những yếu tố tích cực của các phương pháp, hình thức dạy học truyền thống; tăng cường sử dụng các phương tiện dạy học, thiết bị dạy học hiện đại...

Thứ ba, nâng cao hiệu quả KTĐG kết quả học tập môn GD CD.

Để đáp ứng yêu cầu mới của mục tiêu giáo dục và đào tạo, việc KTĐG kết quả học tập môn GD CD phải chuyển biến mạnh mẽ theo hướng phát triển tính tích cực, trí thông minh sáng tạo của học sinh. Khuyến khích học sinh vận dụng linh hoạt các kiến thức, kỹ năng đã học vào những tình huống thực tế, có thái độ tích cực, đánh giá đúng đắn trước những vấn đề của đời sống của bản thân, gia đình và cộng đồng.

Để làm được điều đó, trước hết, giáo viên cần phải đảm bảo tính toàn diện và tính phân hoá trong kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh. Đó là các nội dung trong mục tiêu môn học phải được kiểm tra đầy đủ và thích hợp. Trong mỗi nội dung kiểm tra

phải phân loại được các học sinh ở những yêu cầu về việc nắm kiến thức, mức độ thành thạo các kỹ năng cơ bản, thái độ mà học sinh cần phải có khi tham gia quá trình học tập; phải phối hợp các phương pháp trong việc kiểm tra thường xuyên và kiểm tra định kỳ môn học như: vấn đáp, viết, trắc nghiệm khách quan, thực hành.... Tăng cường các phương thức kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh như: trong giờ học, ngoài giờ học (hoạt động tập thể, hoạt động chính trị - xã hội, tìm hiểu theo chủ đề tìm hiểu thực tế, viết thu hoạch), nhằm tạo ra sự dân chủ trong học tập, phát huy tính năng động, sáng tạo của học sinh. Qua đó, giáo dục ý thức công dân cho học sinh liên hệ thực tiễn cuộc sống của mình.

Thứ tư, xây dựng động cơ học tập đúng đắn cho học sinh.

Nội dung môn GD&CD trong nhà trường THPT hướng học sinh vươn tới những giá trị cơ bản của người công dân Việt Nam trong thời kỳ đổi mới. Đó là những giá trị tốt đẹp để xây dựng nhân cách con người toàn diện như: có phẩm chất đạo đức tốt, có tri thức khoa học và năng lực sáng tạo. Do đó, giáo viên giảng dạy môn GD&CD cần phải: Giúp học sinh nhận thức được vai trò, ý nghĩa, tầm quan trọng của môn học. Chỉ ra cho học sinh thấy bài học và môn học có ý nghĩa gì với cuộc sống, với bản thân học sinh. Bởi vì, chỉ khi nào học sinh nhận thấy kiến thức bộ môn thực sự thiết thực với bản thân, với sự hình thành và phát triển nhân cách con người, tư duy khoa học... thì học sinh mới thấy nhu cầu cấp thiết mình phải học, từ đó hình thành được động cơ học tập đúng đắn.

Bên cạnh đó giáo viên phải giúp học sinh xác định được mục tiêu từng bài học cụ thể, xác định các nhiệm vụ học tập cần phải hoàn thành, hiểu được ý nghĩa của việc hoàn thành các mục tiêu đó. Từ đó, học sinh tự ý thức xây dựng kế hoạch học tập, nhiệm vụ học tập của bản thân. Biết tự kiểm tra, tự đánh giá mức độ hoàn thành các mục tiêu học tập cũng như kỹ năng vận dụng kiến thức vào trong thực tiễn.

Thứ năm, tăng cường đầu tư CSVC, phương tiện, và TBGD môn GD&CD.

Quá trình giảng dạy và học tập của giáo viên và học sinh dù được tiến hành dưới bất kỳ hình thức nào cũng đều được diễn ra trong những điều kiện vật chất nhất định. Chính vì vậy, cơ sở vật chất của trường THPT có ảnh hưởng nhất định đến quá trình học tập môn học của học sinh và quá trình giảng dạy của giáo viên. Do đó, để phát huy vai trò của môn GD&CD trong việc xây dựng và phát triển nhân cách cho học sinh THPT cần phải quan tâm đầu tư sửa chữa, bổ

sung, xây dựng cơ sở vật chất, trang thiết bị đáp ứng yêu cầu dạy và học trong bối cảnh cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư hiện nay.

Thứ sáu, xây dựng môi trường giáo dục lành mạnh, kết hợp chặt chẽ giáo dục nhà trường, gia đình và xã hội.

Để xây dựng và phát triển nhân cách cho học sinh THPT qua giảng dạy môn GD&CD có kết quả cao, cần phải có sự kết hợp giữa giáo dục nhà trường với giáo dục trong gia đình và ngoài xã hội.

3. Kết luận

Trong các môn học ở trường THPT, môn GD&CD có vai trò rất quan trọng góp phần hình thành, phát triển ở học sinh các phẩm chất chủ yếu: yêu nước, nhân ái, chăm chỉ, trung thực và trách nhiệm; các năng lực của người công dân Việt Nam, đặc biệt là năng lực điều chỉnh hành vi, năng lực phát triển bản thân, năng lực tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội, nhằm đáp ứng nhu cầu phát triển của cá nhân và yêu cầu của sự nghiệp thúc đẩy CNH, HĐH đất nước và hội nhập quốc tế. Vì vậy, để phát huy vai trò của môn GD&CD trong việc xây dựng và phát triển nhân cách học sinh THPT cần phải có các giải pháp từ nhà trường, bản thân học sinh, kết hợp với giáo dục của gia đình và xã hội. Sự quan tâm và đổi mới nhận thức đúng đắn về môn học và giảng dạy môn học này sẽ là điều kiện, tiền đề để xây dựng con người phát triển toàn diện, có trình độ tri thức, có phẩm chất đạo đức tốt đáp ứng yêu cầu đổi mới đất nước.

Tài liệu tham khảo

1. Hoàng Chí Bảo (1998), “Vài nét chung về nhân cách và nhân cách Hồ Chí Minh”, *Tạp chí Nghiên cứu lý luận*, (6).
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân* Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo). Hà Nội.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam (1998), *Văn kiện Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương khóa VIII*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
4. Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, tập 5, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
5. Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam (2019), *Luật Giáo dục* (Được thông qua ngày 14/6/2019), Nxb Tư pháp, Hà Nội.
6. Nguyễn Quang Uẩn (Chủ biên) (2008), *Giáo trình tâm lý học đại cương*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.